

Koltay András¹

A szólásszabadság hatálya és a „tettleges véleménynyilvánítás” az Alkotmánybíróság gyakorlatában

„A wop bop a loo bop a lop bom bom”

LITTLE RICHARD

Nehéz lenne eldönteni, miért tartozom nagyobb köszönettel az ünnepeltnek. Amiért elsőéves joghallgató korunkban példát mutatott oktatói felkészültségéből, a hallgatók felé irányuló emberi hozzáállásból, előadói készségéből és humorérzékből? Amiért azóta is utolérhetetlen mintáját adta az egyetemi oktató alázatosságának, aki saját előmenetele kárára is temérdek időt szakít a hallgatókra és a hiánypótló – immár három egyetemre kiterjedő és sokszor országos – közéleti tevékenységre? Amiért az elsők között hívott demonstrátorának a Pázmány akkor még nagyon fiatal Magyar Jogtörténeti Tanszékére? Amiért gondos figyelmével követte és támogatta első csetlés-botlásaimat az egyetemi oktatói pályán? Amiért közvetlen egyeztetések, kimondott kérések nélkül is szilárd támasza volt rektori időszakomnak az NKE élén? Vagy amiért meghívott a legendás ELTE-s oktatói foci továbbélő maradványának csütörtök esti szeánszaira, majd a játék utáni sörözésekre? Ha nem tévedek, ő a legutolsót választaná a fenti felsorolásból. Én azonban mindegyiket magamban őrzöm, és még sok más is, ami nem tartozik ezekre a lapokra, maradjon örökre kettőnk között. Valószínűtlennek tűnik, hogy 65. születésnapját ünnepeljük most, mivel éppen olyannak látom, mint 1996-os megismerkedésünkkor. Ez a rádöbbenés arra is figyelmeztet – bár erről a sajnálatos körülményről sem szoktam tudomást venni –, hogy én sem vagyok már 18 éves, mint akkor. Talán jobb is így, nem kell holmi dátumokra olyan nagyon ügyelni (kivéve persze, ha jogtörténeti jelentőségük van!). Biztos vagyok benne, hogy a következő évtizedekben Attila éppen olyan marad, mint amilyen akkor volt, és amilyen most, és ez mindannyiunk – de mindenekelőtt az újabb és újabb egyetemi hallgatók – javára válik majd. Kedves Attila, szeretettel köszöntlek!

¹ A szerző köszöni Csink Lóránt, Kovács Helga, Szikora Tamás, Szomora Zsolt és Török Bernát észrevételeit, amelyeket a kézirat első változatához fűztek.

Bevezetés

A szólásszabadság hatálya és a beszéd védelme két összefüggő, de alapvetően eltérő kérdés. Amely beszéd (cselekedet) nem tartozik a hatálya alá, arra a szólásszabadság alkotmányos védelme nem terjed ki. Amely beszéd viszont odatartozik, ott vizsgálat tárgyává kell tenni az alkalmazott beszédkorlátozásnak a szólásszabadság védelmével való összeegyeztethetőségét.² Óvatosan kell tehát eljárni a (jog szempontjából értelmezett) beszéd határainak meghúzásánál, hiszen a művelet végén bizonyos megnyilvánulások az alapjog hatályán kívül rekednek, és így azokkal kapcsolatban fel sem merülhet, hogy az alkotmányos védelemre igényt tarthatnak.³ Ezen túlmenően a szólásszabadság hatálya alá tartozó kifejezések védelmi szintje is eltérő: a politikai beszéd például szigorúbban védett, mint a kereskedelmi kommunikáció. Különbséget kell tehát tenni a beszéd jogi körülhatárolása és az azon belüli kategóriák védelmének mértéke között.

Akadnak olyan cselekmények, amelyek tényleges beszéd nélkül is egyértelműen élvezik a szólásszabadság védelmét: a néma tüntetések, a sztrájkok vagy a valamely véleményt kifejező ruházat (például egyenruha, karszalag, jelvény) viselése. Az amerikai Legfelső Bíróság álláspontja szerint az éjszakai bárokban előadott sztriptíztánc,⁴ továbbá az absztrakt festmények, az instrumentális zene és a rejtélyes, nehezen megfejthető értelmű versek is a szólásszabadság védelmét élvezik, még ha ezen esetekben a „beszéd” jelentése kétséges marad is.⁵

A magyar jogrendszer azért még nem tart itt: Sólyom László az Alkotmánybíróság (AB) első éveit összefoglaló munkájában azt írja, hogy azt az önkormányzati rendeletet, amelyik „a közterületen öltözkéivel és magatartásával nemi vágyat keltő személyeket” szabálysértési bírsággal sújtotta, „nehéz lett volna” a testületnek a szólásszabadsághoz való jog alapján elbírálnia.⁶ Az elmúlt években azonban több olyan döntést is hozott a testület, amely a szimbolikus beszéddel, illetve a cselekvés útján közzétett véleményekkel („tettleges véleménynyilvánítással”) kapcsolatosak. Ezek rövid áttekintésére és kritikájára teszek most kísérletet.

Az alkotmánybíróági döntések áttekintése

(1) A 3132/2018. (IV. 19.) AB határozat előzményeképpen az indítványozó a budapesti Szabadság téren emelt német megszállási emlékmű mellett álló, a szobor felállításán dolgozó

² TUSHNET 2016–2017: 1083–1088.

³ SCHAUER 1982: 101–102.

⁴ Barnes v. Glen Theatre, Inc. 501 US 560 (1991); City of Erie v. Pap's AM 527 US 277 (2000).

⁵ Hurley v. Irish-American Gay, Lesbian & Bisexual Group of Boston 515 US 557, 569 (1995).

⁶ SÓLYOM 2001: 476. Az elbírálásra végül nem került sor, mert a rendeletet időközben hatályon kívül helyezték, így az eljárás megszűnt (lásd 220/D/1996. AB végzés).

építőipari cég tulajdonában álló ponyvára festett rá tiltakozó feliratot. A döntés szerint a rongálás vétségét megvalósító magatartás a szólásszabadság hatálya alá vonható. A felirat „az indítványozó azon véleményét közvetítette, hogy nem ért egyet az említett emlékmű felállításával” [36]. A testület szerint „a véleménynyilvánításhoz való jog nem csupán a vélemény kialakításának szabadságát, hanem attól elválaszthatatlanul a vélemény kifejezésre juttatásának (megnyilvánulásának) a szabadságát is magában foglalja”. Ez természetesen önmagában helyes megállapítás. Az indokolásból idézett mondat azonban így folytatódik: „tehát ha a kérdéses vélemény tartalma és kifejezésre juttatásának formája is a közügyekkel kapcsolatos, érvényesül a szigorúbb korlátozás elve” [37]. A testület arra a megállapításra jutott:

„[A] vélemény külvilágban történő megjelenési formája (a felirat elhelyezése) kívül esik e körön, mivel a kritizált közéleti tevékenységet megvalósító (az emlékmű felállítását kezdeményező, tehát a közéleti vitára okot adó intézkedést meghozó) szervtől/személytől eltérő és a közéleti vitában nem érintett szereplő, a gazdasági társaság alapjogát érintette. Így tehát a konkrét ügyben – amikor az indítványozó szólásszabadsághoz való jogának és a gazdasági társaság tulajdonhoz való jogának az összeütközését kell értékelni – nem vehető számításba a nagyobb tűréshatár” [38].

A döntés szerint a cselekmény a gazdasági társaság tulajdonjogának sérelmét (korlátozását) okozta, ami „a konkrét esetben azért nem értékelhető szükséges korlátozásnak, mert nem ez volt az egyetlen olyan lehetőség az indítványozó véleményének kifejtésére, amely alkalmas volt a közéleti vitában történő, az általa választott móddal azonos intenzitású részvételre” [39]. Az indítványt ennek megfelelően az AB elutasította.

(2) A testület 1/2019. (II. 13.) AB határozatában tudomásul vette, hogy a bíróságok a szólásszabadság hatályán kívül esőnek tekintették a szintén Szabadság téri szovjet hősi emlékmű narancssárga festékekkel való leöntését. A cselekedettel vélhetően a magyar és az orosz kormány tárgyalásai, közeledése ellen kívántak tiltakozni. Azonban a kétségtelenül expresszív jelleget is hordozó magatartás tartalmi megítélésének bizonytalansága alapot adott arra, hogy a testület kirekessze azt a szólásszabadság köréből [44]–[45]. Az AB e döntésében fontos megállapításokat tett a szólásszabadság hatályával kapcsolatban: a szólásszabadság csak a nyilvánosságnak szánt közlésekre terjedhet ki [29]; tettelesen – azaz nem szavakban kifejezett – megnyilvánulás is lehet véleménynyilvánítás [30]; a szólásszabadság körébe nem a köznapi értelemben vett megszólalások tartoznak, így azt kell vizsgálni, hogy mely aktusok állnak kapcsolatban az alapjog alkotmányos igazolásával, az önkifejezés és a demokratikus nyilvánosság értékeivel [31]; fontos, hogy a cselekményt elkövető véleménye kifejezése céljából cselekedjen [36]; lényeges, hogy „a közlés választott formája objektív módon is

alkalmasnak tekinthető eszköze, közvetítője legyen gondolatok közlésének” [36]; ezenfelül a szólásszabadság hatálya alá vonáshoz szükséges, hogy a cselekedet „a nyilvánosság előtt értelmezhető közlés” legyen, azaz a nyilvánosság tagjai értsék, hogy vélemény közlését valósítja meg [36], [44]. A bíróságok alapjogi mérlegelésének megfelelőségére tekintettel a testület az indítványt elutasította.

Bár a döntés indokolása nem rögzíti teljes pontossággal az e kérdésben alkotott álláspontját, arra enged következtetni, hogy a testület csak azt a megnyilvánulást tekinti a szólásszabadság körébe tartozónak, amely nem csupán véleményként azonosítható, hanem amelynek tartalmát, mondanivalóját azok, akik azt érzékelik, értik is. Az AB az irányadó alkotmányos szempontrendszerrel összhangban állónak ítélte meg az ügyben korábban eljáró másodfokú bíróság jogértelmezését [45], és a bíróság világossá tette, hogy azért nem tekinti az emlékmű leöntését a szólásszabadság körébe tartozónak, mert szükségesnek tartja, hogy az azt észlelők számára annak jelentése, motivációja, célja értelmezhető legyen [5].

(3) A 14/2019. (IV. 17.) AB határozat szerint a közterületnek minősülő út- vagy járdaszakaszon könnyen eltávolítható festékekkel elhelyezett feliratok, színezések minősülhetnek a véleménynyilvánítás jogának hatálya alá eső megnyilvánulásoknak. A festést egy ellenzéki politikai párt készítette, a járda elhanyagolt állapota elleni tiltakozásul. „A konkrét cselekmény [...] az objektív értékelés szerint a nyilvánosság számára értelmezhető közlés volt” [36]. Szintén fontos szempont volt, hogy „az érintett járdaszakasz befestése nem okozott maradandó állagsérelmet az érintett felületen, és objektív módon is alkalmas volt az üzenet közvetítésére” [36]. A cselekedet sérti a tulajdonhoz való jogot, „a korlátozás arányosságának megítélése tekintetében ugyanakkor fontos körülmény, hogy az indítványozók lemosható festékekkel színezték be a repedezett járda felületét, amely ráadásul már alapvetően hibás állapotban volt (a repedezettsége miatt)” [38]. Az adott vélemény továbbá a testület szerint semmilyen más hasonlóan figyelemfelkeltő módon nem lett volna kinyilvánítható [38]. Erre tekintettel a véleménynyilvánítás szabadságának a tulajdonhoz való jogra tekintettel történő korlátozása aránytalan volt.

(4) A 3089/2019. (IV. 26.) AB határozat indítványozói több bankfiók ügyfélterében helyeztek el egy-egy kisebb, papírba csomagolt fahasábot, amelynek egyik oldalára az „Elég volt a kifosztásból! Fordíts!” szöveget, míg a másik oldalára Petőfi Sándor *Föltámadott a tenger* című versének egy részletét írták. A vers szövege csak akkor vált láthatóvá, ha a csomagot valaki felvette, és megfordította. A bankban jelen lévők a letett fadarabokat robbanóanyagként nézhették, így a cselekedetet a bíróságok közveszéllyel fenyegetésnek minősítették. Az AB a tettet a szólásszabadság körébe tartozónak tekintette [32]. A testület szerint

„bár az indítványozók cselekményének volt azonosítható kommunikációs üzenete, az összeségében mégsem tekinthető védett alapjoggyakorlásnak, mivel az indítványozók [...] cselekményének kommunikációs üzenete azért nem volt azonosítható a külső szemlélő számára, mivel a vizsgált cselekmény sértette a közbiztonság fenntartásának alkotmányosan védett értékét” [38].

A testület az indítványt elutasította. Megjegyezhetjük, hogy ha a cselekmény véleményjellege nem volt a jelenlévők számára értelmezhető, akkor az az 1/2019. (II. 13.) AB határozat logikája szerint nem minősülhetett volna a szólásszabadság körébe tartozónak.

(5) A 17/2020. (VII. 17.) AB határozat előzményeként az indítványozók a „Nemzeti konzultáció a bevándorlásról és a terrorizmusról” feliratú, Szegeden kihelyezett óriásplakátokat diszperzittel festették le, a plakátok egy részét olvashatatlanná tették, és azokra különböző, a plakáton lévő üzenettel ellentétes tartalmú feliratokat írtak. A testület szerint az indítványozók a plakát lefestésekor szólásszabadságukat gyakorolták – tekintettel a cselekmény közügyhöz kapcsolódására [31] –, de „e szabadságuk szükséges korlátja a tulajdonhoz való jog intézményvédelmi oldala” [37]. A szólásszabadság védelme nem terjed ki a bűncselekményi értékhatárt meghaladó károkozással járó rongálásra [38], ezért az AB az indítványt elutasította.

(6) A 3048/2022. (II. 4.) AB határozat indítványozója gépjárművel csatlakozott a „Nem hallgatunk el!” elnevezésű gyűléshez: a budapesti Clark Ádám téren lévő körforgalomba behajtott, ott több kört haladt, és közben dudált. Az indítványozó gépjárművén elhelyezett egy molinót is, amelyen a „Szolidaritást, emberséges válságkezelést” felirat szerepelt. Az eset a Covid-járvány első hulláma alatt, az általános gyülekezési tilalom idején történt. A szabálysértési hatóság álláspontja szerint az indítványozó magatartása a „közúti közlekedési szabályok kisebb fokú megsértése”, valamint a „veszélyhelyzetre meghatározott magatartási szabályok megszegése” tényállást merítette ki. Az AB arra a következtetésre jutott, hogy mindez „nem minősült olyan nonverbális véleménynyilvánításnak, amit a jelen esetben a mondott alapjog alkotmányos védelmi körében lehetett volna elhelyezni” [30]. A dudálás véleményként elismerése nem általában véve kizárt, de adott esetben az veszélyhelyzetben, gyülekezési tilalom időszakában, a Gytv.-be ütköző módon, előzetes bejelentés nélkül szervezett gyűlésen történt, így a testület szerint a szólásszabadság hatályán kívül rekedt [30]. A 3050/2022. (II. 4.) AB határozat alapjául szolgáló ügy tényállása hasonló, ott az indítványozó a tiltakozó esemény szervezője is volt, a részvételre pedig a közösségi médiában másokat felhívott. Az AB – azonos érveléssel – mindkét indítványt elutasította.

(7) A 3001/2024. (I. 12.) és a 3002/2024. (I. 12.) AB határozat alapját képező ügy tényállása szerint az indítványozók a Külgazdasági és Külügyminisztérium egyik épületének parkolójában sablon segítségével festékszóróval „LADY MRD” feliratot festettek az aszfaltra. Az ezzel okozott kár 4500 Ft volt. Ezt követően egy „FIDESZ jachtparkoló” feliratú táblát hagytak hátra a helyszínen a járdaszegélynek támasztva. A szólásszabadság és a tulajdonhoz való jog kollízióját ezúttal is azonosította az AB, egyúttal rögzítette, hogy ilyenkor vizsgálni kell azt, hogy „a konkrét esetben (és nem általában) rendelkezésre állt-e a vélemény kifejezésére egyéb olyan kifejezési forma, ami a választott nonverbális kifejezési formával azonosan kifejezésre juttathatta a véleményt” [42]. Ha „a konkrét esetben ilyen rendelkezésre állt, akkor a nonverbális véleménynyilvánítás választott kifejezési formája nem tekinthető kivételesnek, az szükségtelenül támaszt alapjogi konfliktust a tulajdonhoz való alapjoggal, azt szükségtelenül korlátozza” [43]. Az AB elvi éllel rögzítette, hogy ha a véleményét kinyilvánító az alapjoggyakorlás befejezését követően, a helyszín elhagyása előtt helyreállítja az aszfaltfelület eredeti állapotát (lemosható festékekkel készíti el, és utóbb le is mossa a feliratot), elkerüli az alapjogi konfliktust és a tulajdonhoz való jog „szükségtelen korlátozását” [44]–[45]. Azonban „az indítványozók által választott nonverbális kifejezési forma szükségtelen módon korlátozta a tulajdonos tulajdonhoz való jogát” [48].

(8) Az AB döntésein kívül figyelmet érdemel még a Kúria 4/2022. Jogegységi határozata, amely a rongálás Btk.-beli tényállásának (371. §) a bíróságok számára kötelező értelmezését határozta meg. A jogegységi határozat a szólásszabadsággal szemben a tulajdonhoz való jog felé billenti a mérleg nyelvét. Rögzíti, hogy a rongálással érintett vagyontárgy állagának megóvásába a külső megjelenésének háborítatlansága is beletartozik, azaz „a firkálással, felfestéssel (lefestéssel), szennyezéssel (leöntéssel) elkövetett felületmegváltoztatás, a vagyontárgy állapotának megváltoztatása is állagsérelem”. A határozat értelmében bármely falfirka [lásd 371. § (2) bek. *ba*) alpont] tényállásszerű. Falfirkának minősül „bármely – köz- vagy magántulajdonban lévő – vagyontárgy felületén a tulajdonos engedélye nélkül létrehozott jel, ábra vagy felirat”. Falfirkát nemcsak falra vagy ahhoz hasonlóan rögzített tárgyra (például a villamosmegálló üvegfalára), hanem bármely, a nyilvánosság számára nyitott, látogatható helyen található rögzített tárgyra lehet írni vagy rajzolni (például védőponyvára, plakátra). Az ilyen szélesen értelmezett állagsérelem- és falfirkafogalom alkalmazása alapján a tényállásszerű cselekmények további mérlegelés nélkül dologrongálásnak minősítendők. A jogegységi határozat mellőzi a tényleges alapjogi mérlegelést, a tényállásszerű cselekményt – a további szükséges feltételek fennállta esetén – bűncselekményként rendeli büntetni.

A döntések indokolásának kritikája

Bár a fentiekben áttekintett AB-döntésekből nem alkotható teljesen koherens szempontrendszer, amely a jövőbeni döntések szilárd alapja lehet, a felmerülő problémák megközelítése számos rész kérdésben egységes vagy nagyban hasonló. Az alábbiakban összegzem ezek közül a leglényegesebbeket, és megkísérlem megfogalmazni a testület érvrendszerének rövid kritikáját.

(1) *Tényállásszerűség versus alkotmány.* Kérdés, hogy szükséges-e mérlegelni alkotmányos szempontból a társadalomra veszélyességet a törvényi tényállások megvalósulása esetén. Az AB döntései egységesen rögzítik, hogy önmagában a tényállásszerű cselekmény (a Btk. vagy a szabálysértési kódex alapján) még nem büntethető, ha alkotmányos szempontok azt felülírják, azaz a védett alapjoggyakorlás miatt hiányzik a cselekmény társadalomra veszélyessége. Ugyanakkor önmagában a szólásszabadság gyakorlása még nem elegendő a társadalomra veszélyesség hiányának igazolásához. A bíróságoknak tehát minden esetben alapjogi mérlegelést kell végezniük. Ezzel szemben a Kúria jogegységi határozata – bár látszólag figyelembe veszi az alapjogi szempontokat – a tényállásszerű cselekményt minden esetben rongálásként rendeli büntetni,⁷ és így – feltéve, hogy az alapjogi mérlegelés elvégzését a rendes bíróságoktól is elvárjuk – összeegyeztethetetlen az AB gyakorlatával. (A JEH maga is alkotmányossági vizsgálat tárgya lesz, legalábbis az utólagos normakontrollra irányuló indítvány 2023 júliusa óta az AB előtt fekszik.)⁸ Megjegyzendő ugyanakkor, hogy alkotmánybírói véleményekben is felbukkan azon érvelés, amely szerint a tényállásszerű cselekmények *eo ipso* társadalomra veszélyesek,⁹ egyes határozatokban pedig már a többség is – mérlegelést követően ugyan – túl csekély súlyt adott a szólásszabadság védelmének, és túl nagyot a tulajdonhoz való jognak. Egyetértek Hörcherné Marosi Ildikó 17/2020. (VII. 17.) AB határozathoz írt különvéleményével, amely vitatta a plakátokhoz kapcsolódó tulajdonjog és a közügyekben tett véleménynyilvánítás közötti bíróságok általi mérlegelés megfelelőségét [80]. (Csak mellékesen: az adott ügyben nem is minden tekintetben „tettleges véleménynyilvánításról” volt szó, hiszen az elkövető szavakat írt az emlékmű védőponyvájára, igaz, a hatóságok az azt ért rongálás miatt léptek fel vele szemben.) Rögzíthetjük tehát, hogy az alkotmányos szempontok valós – nem csak formális – mérlegelése minden hasonló ügyben elengedhetetlen.¹⁰

⁷ SZOMORA 2023.

⁸ Az országgyűlési képviselők által jegyzett indítványt lásd az AB honlapján: II/01519-0/2023 Indítvány 2023.

⁹ Lásd például Juhász Imre különvéleményét: 14/2019. (IV. 17.) AB határozat, [63] bek.

¹⁰ Hasonlóan lásd CSINK [é. n.]; PÓCZA 2021; TAHIN 2021.

(2) *A szólásszabadság hatálya: kell-e bárkinek is értenie az üzenetet ahhoz, hogy egy cselekmény a szólásszabadság gyakorlásának minősüljön?* Négy olyan AB-döntést találtunk, amely az adott cselekményt a szólásszabadság körén kívül állónak minősítette. Ha egy magatartás nem minősül alapjoggyakorlásnak, akkor értelemszerűen az alapjogi mérlegelést sem kell elvégezni, és a jogszabályok, illetve a bírói döntések jóval kevesebb megkötéssel léphetnek fel azzal szemben. Ennek ellenére az érintett ügyekben az AB megkísérelt valamiféle alapjogi mérlegelést elvégezni, a szólásszabadság és más jog, illetve alkotmányos érték kollíziójára tekintettel (mivel azonban a cselekményeket nem tekintette a szólásszabadság gyakorlásának, e mérlegelés eredménye nem meglepő módon a tulajdonhoz való jogot, illetve a forgalom biztonságát hozta ki győztesnek). Álláspontom szerint a helyes kiindulópont az lett volna, ha a testület minden esetben megállapítja, hogy az ügyben vizsgált magatartás a szólásszabadság hatálya alá tartozik.

A szovjet hősi emlékmű leöntése [1/2019. (II. 13.) AB határozat] egyértelműen a szólásszabadság gyakorlásának tekintendő. Az AB ezzel szemben támogatta a bíróságok értelmezését, amely szerint csak az a magatartás minősülhet beszédnek, amelyet az azt észlelők érthetnek. Ez nemcsak az EJEB vonatkozó döntésével ellentétes,¹¹ hanem önmagában is tévedés. A szólásszabadság szempontjából értelmezett „beszéd” ekkénti elismeréséhez elegendő, ha a cselekmény a szólásszabadság gyakorlásaként azonosítható, az üzenetét nem kell értenie senkinek. Számos példát lehetne hozni a művészet- és az irodalomtörténetből a kortárs közönség értetlenkedésére, a műalkotások vagy az irodalmi művek jelentésének, üzenetének befogadásával kapcsolatos problémákra. Vagy képzeljük magunk elé a tizenévesnél idősebb amerikaiak tömegét, amikor Little Richard ezen írás mottójaként szereplő örökbeccsű sorait 1955-ben először meghallották (miközben a tizenévesek sokasága számára világszerte a kulturális forradalom nyitányaként hangoztak fel)! A szólásszabadság hatálya alá vonáshoz elegendő, ha a magatartás véleményjellege azonosítható, a vélemény tartalmának megértése ahhoz nem szükséges (az AB indokolásából egyébként ez a lehetséges értelmezés is kiolvasható). A konkrét ügyben nem vitatható, hogy a tüntető valamit ki akart fejezni, még ha nem is egészen világos, hogy mit.

A hatály kérdése legtöbbször a józan ész alapján, alkotmányjogi csűrés-csavarás nélkül is könnyen megítélhető. Robert Fico merénylete ugyan a szlovák miniszterelnök politikája ellen tiltakozott, senki nem érvelne amellett, hogy ezzel szólásszabadságát gyakorolta, tehát a tette nyomán induló büntetőeljárásban mérlegelni kellene alapjogi szempontokat. Egy épület összefestése graffitivel legtöbbször szintén nem alapjoggyakorlás. De ha a rongálás aktusának üzenete közügyet érint, akkor a szólásszabadság szempontja mérlegelendő. Egy emlékmű festéssel való leöntése pedig hagyományosan politikai véleményt fejez ki.

¹¹ Murat Vural v. Turkey, no. 9540/07, 2014. október 21-i ítélet: 52–56. bekezdés.

A szovjet emlékmű ráadásul a rendszerváltás óta maga is politikai viták és időnkénti célzott rongálás tárgya. Másként ítélandó meg, ha az emlékművet valaki közügyhöz nem kapcsolódó módon firkálja össze, mint ha egy tüntetés után, a gyülekezés tárgyhöz kapcsolódva öntik le festékekkel.

A 3089/2019. (IV. 26.) AB határozat az 1/2019. (II. 13.) AB határozatban foglaltakhoz hasonló érvelést tartalmaz, egy logikai hibával. Határozatában a testület elfogadta, hogy a becsomagolt és felirattal ellátott fáhasábok bankfiókokban való elhelyezésével az indítványozó expresszív magatartást tanúsított, de az – azonosítható üzenet híján – nem minősült a szólásszabadság gyakorlásának. A testület szerint az üzenet azért nem volt azonosítható, mert „a vizsgált cselekmény sértette a közbiztonság fenntartásának alkotmányosan védett értékét” [38]. A szólásszabadság gyakorlása számos más alapjogot vagy fontos érdeket sérthet, önmagában e sérelem megléte miatt egy cselekmény nem rekeszthető ki az alapjog hatálya alól. Ez olyan, mint ha azt mondanánk, hogy egy közügyet érintő rágalmazó állítás azért nem minősül a szólásszabadság gyakorlásának, mert sérti a közlésből azonosítható személy jogait.

A 3048/2022. (II. 4.) és a 3050/2022. (II. 4.) AB határozatokban vizsgált magatartás (dudálás jogellenes gyülekezés során) a testület többségi álláspontja ellenére valójában egyértelműen véleménynyilvánítás. Az ezzel szemben felhozott érvek (veszélyhelyzetben, gyülekezési tilalom időszakában, a Gytv.-be ütköző módon, előzetes bejelentés nélkül szervezett gyűlésen történő elkövetés) nem alkalmasak ennek cáfolatára. Czine Ágnes különvéleménye ezt pontosan észleli:

„[J]elen ügyben megállapítható, hogy az indítványozó magatartása a válságkezeléssel kapcsolatos társadalmi kérdésben kifejtett véleményt hordozott magában. A közlésnek a választott formája pedig a kívüljár számára érthető kommunikációs üzenetet közvetített. A dudálás kommunikációs célja ezáltal közéleti jellegű volt (közügyet érintett), és olyan politikai vélemény kifejezésére szolgált, amely a véleménynyilvánítás szabadságának védelmi körébe tartozik.”¹²

Valamennyi ügyben az lett volna a megfelelő megközelítés, ha az adott cselekményt a testület a szólásszabadság hatálya alá tartozónak ismerte volna el, és azt követően a vonatkozó alapjogi tesztet elvégzi (amelyek nyomán a cselekményeket indokolt esetben korlátozhatónak is tekinthette volna).

(3) *Az alapjogi kollízió (szólásszabadság versus tulajdonhoz való jog) vizsgálata.* Több vizsgált ügyben volt szükséges a két versengő jog közötti mérlegelés, sőt, mint említettem, az AB

¹² 3048/2022. (II. 4.) AB határozat: [73]; tartalmilag azonosan 3050/2022. (II. 4.) AB határozat: [89].

még azokban a döntéseiben is tett erre kísérletet, amelyekben nem talált a szólásszabadság hatálya alá vonható beszédet. Ezt követően a legtöbb ügyben a tulajdonhoz való jog javára döntött, az érintett tárgy, dolog állagsérelmét megállapítva akkor, ha az eredeti felület oly módon változott meg, hogy az csak anyagi ráfordítással volt helyreállítható. Az okozott kár a 3001/2024. (I. 12.) és a 3002/2024. (I. 12.) AB határozat szerint 4500 Ft volt, ekkora költség tehát az AB szerint már az alapjogkorlátozás megfelelő indoka lehet (azaz ennyit biztosan nem ér a szólásszabadság, sőt, a döntések indokolása alapján bármekkora mértékű kár elegendő a jogkorlátozáshoz). A döntések szerint, ha a cselekményt követően a tényállásszerű magatartást tanúsító beszélő helyreállítja az érintett felületet, akkor nem állapítható meg a cselekmény társadalomra veszélyessége. De mint Schanda Balázs kiemeli, ez abszurd, életszerűtlen elvárás egy politikai véleménynyilvánítást követően. „Ezen szempontnak a tesztbe történő beemelése eleve, minden vizsgálat nélkül a tulajdonhoz való jog javára dönti el a kollíziót” [78], bár tegyük hozzá, a konkrét ügyben nem ez történt, és az AB részletekbe menően vizsgálta az alkotmányos problémát.

A 14/2019. (IV. 17.) AB határozatban a többség azzal indokolta a szólásszabadság védelmét, hogy a repedezett járdára való ráfestés nem okozott maradandó állagsérelmet az érintett felületen, amely már eleve hibás állapotú volt. A szempont a konkrét ügyben joggal merült fel, de általános alkalmazásra nem tarthat igényt: egy már összefirkált, esetleg málló vakolatú épületre továbbra sem lehet bármit ráfesteni, mert így mások jogsértő magatartása alapozná meg az újonnan érkező számára az alapjogvédelmet. De a „járdadöntés” megközelítését a konkrét tényállásra vonatkozóan helyesnek tartom.

A 17/2020. (VII. 17.) AB határozat indokolásában felmerülhetett volna a kérdés, hogy a kormányzati plakát eleve ideiglenes jellege változtat-e a mérlegelés eredményén.¹³ Megítélésem szerint önmagában véve nem. A plakátok ugyan csak átmeneti ideig láthatók, kihelyezésük ideje alatt egyrészt ugyanúgy a tulajdonhoz való jog tárgyai, mint más dolgok, másrészt megrendelőiknek jogos érdekei fűződnek érintetlenül maradásukhoz.

Összességében megállapítható, hogy az AB mérlegelése során nagyobb súlyt ad a tulajdonhoz való jog védelmének, mint a szólásszabadság szempontjainak. Csink Lóránt megállapítása szerint az indokolásokban a tulajdonhoz való jognak nem is az alapjogi vetülete, hanem sokkal inkább az objektív (intézményes), azaz a jogosulttól elszakadó tulajdonvédelem szempontja kerül előtérbe.¹⁴ A 3001/2024. (I. 12.) és a 3002/2024. (I. 12.) AB határozatban érintett tulajdoni tárgy például az önkormányzaté volt, amely nem tiltakozott tulajdonjogának sérelme miatt, de más ügyekben sem merült fel hasonló tulajdonosi szempont.

¹³ PÓCZA 2021: 32.

¹⁴ CSINK [é. n.]: 7–8.

(4) *A nem alapjogi kollízió is lényeges szempont lehet.* Nem csupán a tulajdonhoz való jog kerülhet összeütközésbe a szólásszabadsággal. A 17/2020. (VII. 17.) AB határozat tényállása például a tulajdonhoz való jogon túl „a kormány beszédének” kérdését is érintette.¹⁵ A kormány vagy más közhatalmi szerv nem rendelkezik alapjogokkal, így szólásszabadsággal sem, de ettől még értelemszerűen van közügyeket érintő véleménye, és joga is arra, hogy azt a nyilvánossághoz eljuttassa.¹⁶ Hasonló szempont lehetett volna a 14/2019. (IV. 17.) AB határozatban, valamint a 3001/2024. (I. 12.) és a 3002/2024. (I. 12.) AB határozatban az AB újabb gyakorlatában nem önkormányzati alapjogként, hanem alaptörvényi szinten védelemben részesülő feladat- és hatáskörként értelmezendő¹⁷ önkormányzati tulajdon. Alapjogi kollízió egyáltalán nem volt található a 3089/2019. (IV. 26.) AB határozat tényállásában, ahol a közbiztonság volt a szólásszabadsággal szemben álló érdek, továbbá a 3048/2022. (II. 4.) és a 3050/2022. (II. 4.) AB határozat tényállásában, ahol a bíróság a szabálysértési kódex alkalmazásával a közlekedés rendjét védte. A megfelelő mérlegelés elvégzése után született döntés arról, hogy az adott magatartás a szólásszabadság védett módja volt-e, avagy sem, és e mérlegelés nem kizárólag alapjogokat mérhet össze.

(5) *A közügyekre vonatkozó beszéd szigorúbb védelme, különbségtétel a beszéd „értéke” alapján.* Evidencia, hogy a közügyekre vonatkozó beszédet szigorúbban kell védeni, mint más megnyilvánulásokat.¹⁸ A szólásszabadság joga a közlés tartalmára és módjára is kiterjed. A tartalom és a közlési mód egymástól elválasztható, és elképzelhető olyan eset, hogy amíg a tartalom alapjogi védelmet érdemelne, addig a választott mód alapján a beszéd mégis korlátozható. Ha valaki véleményét középületre festi, tevékenysége lehet szabálysértés vagy bűncselekmény, de ha annak tartalma közügyre vonatkozik, akkor a választott mód ezt nem írhatja felül, attól függetlenül a beszéd közüggyel kapcsolatos közlésnek kell hogy minősüljön. Ezzel szemben a 3132/2018. (IV. 19.) AB határozat indokolása azt rögzítette, hogy míg a német megszállási emlékművel kapcsolatos felirat egyértelműen közüggyel kapcsolatos, addig a beszéd módja (az emlékmű felállításán dolgozó, a közügyben nem érintett cég védőponyváján felirat elhelyezése) már nem. Megítélésem szerint ez tévedés. Ugyan a cég valóban semleges szereplő az érintett közügyben, de ez nem lényeges szempont, és a cselekményt egészében közügyben tett véleménynyilvánításként kellett volna értelmezni.

Az AB kiemelte döntéseiben a közügyben tett véleménynyilvánítás jelentőségét, de a 3001/2024. (I. 12.) és a 3002/2024. (I. 12.) AB határozatban mintha ezzel éppen ellentétesen

¹⁵ Lásd SMUK 2019.

¹⁶ 17/2020. (VII. 17.) AB határozat: [36].

¹⁷ VÁRADI 2019: 66. Lásd 3105/2014. (IV. 17.) AB végzés.

¹⁸ TÖRÖK 2017.

döntött volna. Mint Schanda különvéleményében kiemeli, aligha indult volna eljárás akkor, ha az érintett területen ugróiskolát rajzoltak volna egy óvodai csoport számára [79]. Az alkotmánybíró szerint „az ügy körülményei alapján akár az a következtetés is levonható, hogy az indítványozókat kifejezetten azért szankcionálták, mivel közéleti kérdésben véleményüknek az adott módon adtak hangot” [79]. A közügyek szabad megvitatásának szempontja más megközelítést igényelt volna a hatóságoktól, a bíróságoktól és az AB-tól is, amivel nem arra utalunk, hogy a jövőben szigorúbban kellene fellépni az ugróiskola-bűnözőkkel szemben.

Ugyanakkor a döntéshozó szerveknek semlegesnek kell lenniük a vélemény tartalmával szemben, annak csupán a közügyekkel való kapcsolódását vizsgálhatják. Pokol Bélának az 1/2019. (II. 13.) AB határozathoz fűzött különvéleménye, amely kifejezetten azért adott volna védelmet a cselekménynek, mert az „a magyar társadalom millióit megosztó történelmi esemény köztéri szobra ellen történt” [87], így nem támogatható.

(6) *A véleménynyilvánítás más módjainak rendelkezésre állása.* A döntésekben gyakran visszatérő szempont szerint a tetteges véleménynyilvánítás korlátozható, ha egyébként adott olyan lehetőség, amely az adott cselekményhez hasonló hatást elérve alkalmas a vélemény kinyilvánítására. A 3132/2018. (IV. 19.) AB határozat azzal érvelt a szólásszabadság védelme ellen, hogy „nem ez [a cselekmény] volt az egyetlen olyan lehetőség az indítványozó véleményének kifejtésére, amely alkalmas volt a közéleti vitában történő, az általa választott móddal azonos intenzitású részvételre” [39]. A 14/2019. (IV. 17.) AB határozat pedig azzal érvelt a védelem mellett, hogy a repedezett járda kifestésén kívül „semmilyen más hasonlóan figyelemfelkeltő módon nem lett volna kinyilvánítható” az adott vélemény [38]. A 3001/2024. (I. 12.) és a 3002/2024. (I. 12.) AB határozat pedig azt vizsgálta, hogy „rendelkezésre állt-e a vélemény kifejezésére egyéb olyan kifejezési forma, ami a választott nonverbális kifejezési formával azonosan kifejezésre juttathatta a véleményt” [42]. Ez utóbbi esetben kérdés, hogy mit jelent az „azonosan” kifejezésre juttatás: azonos tartalommal vagy azonos hatásfokkal kinyilvánított véleményt? Schanda különvéleménye szerint az előbbi mondat jelentése az, hogy „a tetteges, vagyis nonverbális véleménynyilvánítás, ha kollízióba kerül a tulajdonhoz való joggal, akkor csak abban az esetben élvez elsőbbséget, ha más eszközzel (például táblákkal vagy molinóval) egyáltalán nem fejezhető ki a vélemény” [77]. Az alkotmánybíró szerint „bár kétségtelenül fontos értékelni az alternatív eszközök jelentőségét – nem lehet eleve kizárni a tetteges formát pusztán azon az alapon, hogy lett volna más eszköz is a vélemény kifejezésére” [77]. A jogirodalomban is megjelennek hasonló álláspontok, amellet érvelve, hogy a közlés más, hatékony módjának megléte vagy hiánya fontos mérlegelési szempont a döntéshez.¹⁹

¹⁹ MÉSZÁROS 2020: 82–83; STOCK 2021: 280.

Álláspontom szerint ez a szempont figyelembe vehető, de nem túlságosan fontos. Szerencsére oly korban élünk, amelyben mindenkinek lehetősége van véleményével széles körű nyilvánosságot elérni. Egy ponyvára festett felirat, amelyet rövidesen eltüntetnek, vagy egy szobor leöntése, amelyet másnapra letakaríthatnak, aligha hatékonyabb módja a beszédnek, mint az internet valamely felületén közzétenni az adott véleményt, potenciálisan sok emberhez eljuttatva azt. Persze lehet érvelni amellett, hogy a közterületi beszédaktus más közönséghez ér el, mint az érintett közösségimédia-fiókja, de a vizsgált ügyekben egyik véleménykifejtés sem lehetett igazán hatékony (a jogi eljárásokról szóló médiabeszámolókból sokkal többen szereznek tudomást a történetekről, mint a helyszínen). Továbbá mindig lehet más módja a beszédnek, mint amit az illető éppen választott. A német megszállási emlékmű erre maga is jó példát szolgáltat: a szoborral szembeni korláton évek óta zavartalanul láthatók a felállítása ellen tiltakozó üzenetek. A szólásszabadság valójában nem jelent túl sokat, ha a valamely tiltó törvényi tényállást megvalósító beszéd azon az alapon lehet korlátozható, hogy az másként is megfogalmazható vagy kinyilvánítható lett volna. Ennek figyelmen kívül hagyásából például az is következhetne, hogy a jóhírnevet vagy a becsületet érintő, közüggyel kapcsolatos véleményeket azért korlátozzuk, mert „mondhatta volna szebben, kis lovag”.

(7) *A szükségességi és arányossági teszt.* Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése egyéb fontos kritériumok mellett rögzíti, hogy „alapvető jog csak [...] a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan [...] korlátozható”. Csink megállapítása szerint az általa vizsgált ügyekben az AB megfordította a szokásosan alkalmazott szükségességi tesztet, a szükségességet nem az alapjog korlátozásán, hanem gyakorlásán kérve számon.²⁰ A megállapítás találó, egyes döntések a tulajdonhoz való jog szólásszabadság általi (a jogok kollíziójából fakadó) korlátozásának szükségességét vizsgálták, nem pedig a szólásszabadság hatósági és bírói döntések általi korlátozásának szükségességét, ahogy az helyes lett volna. A 3132/2018. (IV. 19.) AB határozat szerint a gazdasági társaság tulajdonjogának sérelme „a konkrét esetben [...] nem értékelhető szükséges korlátozásnak” [39]. A 17/2020. (VII. 17.) AB határozat szerint vizsgálendő, hogy a tulajdonhoz való jogot érintő véleménynyilvánítás szükséges korlátozásnak minősül-e [34]–[35]. A 3001/2024. (I. 12.) és a 3002/2024. (I. 12.) AB határozat szerint pedig a más kifejezési formák rendelkezésre állása esetén a szólásszabadság gyakorlása „szükségtelenül támaszt alapjogi konfliktust a tulajdonhoz való alapjoggal, azt szükségtelenül korlátozza” [43].

A testület a 17/2020. (VII. 17.) AB határozatban még az arányossági tesztet is megfordította, amikor a cselekménnyel okozott kár mértékéből (amely a bűncselekményi

²⁰ CSINK [é. n.]: 10.

értékhátárt meghaladta) következtetett a szólásszabadság gyakorlásának aránytalanságára: „a bíróság az »arányossági tesztet« is elvégezte, és jutott arra a következtetésre, hogy a büncselekményi értékhátárt meghaladó rongálási kár túllépi az arányos mértéket” [38].

Kíváncsnak tartanám visszatérni a hagyományos megközelítéshez, és a hasonló esetekben a szólásszabadság korlátozásának szükséges és arányos voltát vizsgálni, nem pedig a jog gyakorlása által esetlegesen megsértett más jogok korlátozásának alaptörvényi megfeleléséből kiindulni.

Egy (gyakran) hiányzó szempont

Ha valaki elfogadja fenti érveimet, arra a következtetésre juthat, hogy az AB-nak valamennyi vizsgált ügyben a szólásszabadság gyakorlásával volt dolga, ráadásul közügyeket érintő tartalommal, ami a jogkorlátozás fokozott alkotmányossági vizsgálatát teszi szükségessé. Ebből azonban még nem következik, hogy a kinyilvánított közlés ne lenne a megfelelő mércék alkalmazásával korlátozható.

A korlátozás lehetséges szempontjaként egy olyan érvet hoznék be, amely nem jelent meg az AB döntéseiben. A szabad beszéddel kollízióba kerülő alapjogok és alkotmányos értékek védelméhez fontos szempont lehet bizonyos társadalmi („udvariassági”, „közösségi”, „együttélési”) normák esetenkénti jogi elismerése. Ennek kifejtéséhez kis kitérőt kell tennünk.

A szólásszabadság korlátozása nem csupán jogi eszközökkel lehetséges, a szabad beszéd lehetőségeit a jogon kívüli más normarendszerek is szűkíthetik. A társadalmi érintkezésben az egyének közötti beszélgetésre jogon kívüli szabályok is vonatkozhatnak. Robert Post ezeket udvariassági vagy közösségi normáknak nevezi, amelyek kölcsönös tiszteletet követelnek a beszélgetésben részt vevőktől.²¹ Ha eldurvul a beszélgetés, és az egyik fél sértegeti a másikat, azzal a szólásszabadság határait még nem feltétlenül lépi túl, de a megsértett felet elriasztja a beszélgetés folytatásától. A rendezett társadalmi élet egymás szükséges minimális tiszteletét követeli meg, amit a jogi szabályozás kifejezetten nem ír elő. Ugyanakkor bizonyos közösségi normák a jogi szabályozásba is átszivárogtak. Az Egyesült Államok szólásszabadságjoga a közéleti viták esetében elutasítja az efféle átszivárgást,²² de Európában a közösségi normák erőteljesebben vannak jelen a tétéles jogi normákban – erre kézenfekvő példa az egyéni becsületvédelem és a gyűlöletbeszéd tilalma. De Európa is igaz, hogy a jogrendszerek nem törekedhetnek e közösségi normák maradéktalan jogi érvényesítésére, mert az káros hatást gyakorolna a közügyek nyílt vitatására, és így a szólásszabadság védelmére nézve. Amellett érvelek, hogy az AB által eldöntött ügyekben

²¹ POST 1990.

²² POST 1990; POST 1989.

a társadalmi normák jogi elismerése fontos szempontot biztosított volna a szemben álló érdekek mérlegeléséhez.

A nyilvános esemény során és/vagy akár közéleti szereplővel szembeni tojás- vagy tortadobálás nem elsősorban azért nem védett módja a szólásszabadság gyakorlásának, mert az érintett ruházatát összepiszkolja (és így tulajdonhoz való jogát sérti), hanem azért, mert erőszakos magatartás, amely megalázza elszenvédőjét, és belefojtja a szót, azaz akadályozza saját véleménynyilvánításában.²³

A szobrot védő ponyva összefirkálása vagy a szobor összefestékezése nem elsősorban tulajdonjogi szempontból aggályos, hanem a társadalom emlékművekhez viszonyulása miatt. A szobrok, emlékművek maguk is véleménynyilvánítások, és érintetlenül maradásuk nemcsak „beszédük” zavartalansága, hanem esztétikai okokból is fontos, ami az emberi együttélés minőségét is érintő kérdés, hasonlóan az utcai szemeteléshez. Az emlékművek üzenetével lehet vitatkozni, lehet azokat felhasználni más vélemény kifejezéséhez, de a társadalmi érintkezés normái szerint azok integritásának megsértése nem helyes (persze nem tagadható, hogy az illetéknéppen azonosított társadalmi norma elképzelt és szükség-szerűen idealizált, és sok embert nem zavar a festékes szobor, ahogy a szemetes utcakép sem).

Ha egy bankfiókbeli tetleges beszéd valóban megvalósítja a közveszéllyel fenyegetést, alkalmas a közbiztonság megzavarására, akkor helyes, ha a jog nem biztosít számára védelmet. Ha pedig plakátokat festenek le, akkor azzal nem elsősorban a tulajdonhoz fűződő jogot, hanem a nyilvános eszmecserét korlátozzák, a plakáton kinyilvánított véleményt és közlőjét támadják, ami nem az ellenvélemény kifejezésre juttatásának társadalmilag támogatható módja. {Egyetlen vizsgált döntés, az 1/2019. (II. 13.) AB határozat utal arra, hogy a szovjet emlékmű meggyalázása a társadalmi együttélési szabályokat sérti [43], más kérdés, hogy többek között erre tekintettel sem tartotta alaptörvény-ellenesnek a bíróságok azon értelmezését, amely szerint a cselekedetet kizárták a szólásszabadság hatálya alól.}

Ugyanakkor a repedezett járda kifestése ilyen társadalmi normát nem sért. Szintén nem sértő az együttélés normáira nézve a dudálás egy jogellenes tüntetésen, amíg az nem idéz elő közlekedési veszélyhelyzetet (ami viszont természetesen már tételes jogi normába is ütközik). Végezetül megítélésem szerint a politikai vélemény aszfaltra festése sem sért közösségi normát, legalábbis a konkrét tényállás esetében biztosan nem.

A vizsgált ügyekben minden esetben fel lehetett volna mérni, hogy az emberi, társadalmi együttélés milyen normák alapján ítéli meg az adott ügyet, és indokolt esetben – egyéb, kényszerítő erejű érvek hiányában – e normákat „jogiasítani” lehetett volna, hasonlóan a becsületvédelemhez és a gyűlöletbeszéd tilalmához. Ez utóbbiak persze törvényi szinten is rögzítik az emberi együttélés kereteit az adott tényállásokra vonatkozóan – az itt vizsgált

²³ Lásd Kocsis 2008.

ügyekben ilyen messzire nem kell és nem is lehetne menni, de döntési szempontként a társadalmi normáknak, az együttélés szabályainak figyelembevétele elképzelhető lett volna. Felvethető, hogy a társadalmi együttélés normáival akár a bántó, sértő kritika is ellentétes lehet, amely a szólásszabadság szempontjából biztosan kerülendő. De a helyzet a hírnév- és a becsületvédelem kérdéseiben más: e jogok terjedelmét a törvények és a kapcsolódó bírósági és AB-gyakorlat igyekszik pontosan meghatározni, sőt a törvény be is emeli a vonatkozó tényállásba a közösségi normákat (például a „kifejezőmódjában indokolatlanul bántó véleménynyilvánítás” Ptk.-beli általános tilalmával, amely közügyre vonatkozó vélemény esetén a szólásszabadság üdvére félretétetik).

Ráadásul a rongálás eseteiben a társadalmi normák nem elsődlegesen a beszéd tilalmára irányulnak, hanem arra, hogy a szobrok ne legyenek összepiszkítva, a plakátok összefirkálva, a banki ügyfelek megijesztve stb. E szabályok alkalmazásának beszédkorlátozó következményei csak járulékosak. Úgy gondolom, hogy amíg a társadalmi normákba demokráciában az erőteljes kritika – bár nem minden korlát nélkül – beletartozik, addig a tulajdoni tárgyak megrongálása – az okozott kár mértékétől függetlenül – sok esetben nem. Persze e normák figyelembevétele csak az egyik szempont lehet(ne) a döntéshez. Török Bernát az 1/2019. (II. 13.) AB határozatot elemezve egyetértését fejezte ki a döntés ama következtetésével, hogy a műalkotásokra, emlékművekre vonatkozó társadalmi együttélési szabályokból fakadóan azok festéssel való összepiszkolása a szólásszabadság hatályán kívülre helyezi az adott cselekedetet.²⁴ Ezzel szemben én úgy látom, hogy a cselekedet hatályon belül maradását rögzítő megközelítés esetén is nyílt volna tér a „beszéd” korlátozására.

A fentiek alapján tehát, míg a döntések érvelése több helyütt vitatható, helytelen ki-
menetelő döntésnek csak a 3048/2022. (II. 4.), a 3050/2022. (II. 4.), a 3001/2024. (I. 12.)
és a 3002/2024. (I. 12.) AB határozatot tartom.

Következtetés

A döntésekben szereplő probléma kettős. Egyfelől egyes esetekben indokolatlanul szorult ki a szólásszabadság hatálya alól az adott cselekmény. Jelentős e kérdés tétje: azt dönti el, hogy egyáltalán szükséges-e az alapjog-korlátozás kritériumainak és a kapcsolódó alkotmányos gyakorlat tesztjeinek, tételeinek alkalmazása.²⁵ Török a magyar alkotmányos szólásszabadságról írt könyvében rögzíti, hogy a szólásszabadság hatályának kijelölése a magyar alkotmányos rendszerben elsősorban, de nem kizárólagosan a demokratikus nyilvánosságban való részvétel igazolása alapján végezhető el, a beszéd (cselekmény)

²⁴ TÖRÖK 2021: 936.

²⁵ CSINK 2021: 87.

alkotmányos alapértékét a nyilvános társadalmi kommunikációban való részvétel adja meg. Továbbá a hatály alá vonás nem függhet a konkrét megszólalás eseti jellemzőitől, különösen tartalmi elemeitől: minden beszéd, amely része a társadalmi gondolatcserének, a szólásszabadság hatálya alá tartozik, a többi közlés pedig nem tartozik oda.²⁶ Álláspontom szerint ezen általános tételek arra a következtetésre vezetnek, hogy a bemutatott ügyekben vizsgált minden magatartást a szólásszabadság hatálya alá kellett volna vonnia az AB-nak. Azonban önmagában ez még nem döntötte volna el azt a kérdést, hogy a megnyilvánulás joggal tarthatott-e igényt az alapjogi védelemre. Ezzel kapcsolatos a másik azonosított probléma, amely szerint az AB a vizsgált ügyekben nem alkalmazott maradéktalanul megfelelő alapjogi mércét (még a szólásszabadság gyakorlásának elismert esetekben sem). De a jó hír az, hogy az AB-nak mint az alapjogok legfőbb őrének biztosan lesz még lehetősége tovább formálnia jelenlegi gyakorlatát, akár az ünnepelt munkája által is.

Irodalom- és forrásjegyzék

- CSINK Lóránt [é. n.]: *A tettleges véleménynyilvánítás alkotmánybíróági megítélése*. Kézirat.
- CSINK Lóránt (2021): Lehet-e alkotmányos, ami törvénytelen? In KRUZSLICZ Péter – SÜLYOK Márton – SZALAI Anikó (szerk.): *Liber amicorum László Trócsányi. Tanulmánykötet Trócsányi László 65. születésnapja alkalmából*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Nemzetközi és Regionális Tanulmányok Intézet, 81–87.
- II/01519-o/2023 *Indítvány* (2023). Online: [https://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/o/4f513826e70056bf-c12589eco05b2afa/\\$FILE/II_1519_o_2023_Inditvany_anonim.pdf](https://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/o/4f513826e70056bf-c12589eco05b2afa/$FILE/II_1519_o_2023_Inditvany_anonim.pdf)
- KOCSIS Miklós (2008): Tojásdobálással kapcsolatos vélemény-dobálás. *Közjogi Szemle*, 1(3), 63–64.
- MÉSZÁROS Ádám Zoltán (2020): Szimbolikus szólás kontra dologrongálás. Azaz a véleménynyilvánítás szabadsága és a tulajdonhoz való jog határvitája büntetőjogi szempontból. *Jogtudományi Közöny*, 75(2), 69–83.
- POST, Robert C. (1989): The Social Foundations of Privacy: Community and Self in the Common Law Tort. *California Law Review*, 77(5), 957–1010. Online: <https://doi.org/10.2307/3480641>
- POST, Robert C. (1990): The Constitutional Concept of Public Discourse: Outrageous Opinion, Democratic Deliberation, and „Hustler Magazine v. Falwell”. *Harvard Law Review*, 103(3), 601–686. Online: <https://doi.org/10.2307/1341344>
- PÓCZA Róbert (2021): Az Alkotmánybíróság határozata a nemzeti konzultációs óriásplakátok lefestéséről. *Jogesetek Magyarázata*, 12(1), 25–35.
- SCHAUER, Frederick (1982): *Free Speech: A Philosophical Enquiry*. Cambridge, UK – New York: Cambridge University Press
- SMUK Péter (2019): A Kormány beszéde. Az Első Alkotmánykiegészítés paradigma és a „government speech” alkotmányos korlátai az Egyesült Államokban. *Iustum Aequum Salutare*, 15(4), 47–68. Online: https://ias.jak.ppke.hu/20194sz/04_SmukP_IAS_2019_4.pdf
- SÓLYOM László (2001): *Az alkotmánybíráskodás kezdetei Magyarországon*. Budapest: Osiris.
- STOCK Szabolcs (2021): A tettleges véleménynyilvánítás dogmatikai kérdései. In KURUNCZI Gábor – POGÁCSÁS Anett – VARGA Ádám (szerk.): *Vis unita fortior. Válogatott tanulmányok joghallgatók tollából*. Budapest: Pázmány Press, 273–289.

²⁶ TÖRÖK 2018: 48.

- SZOMORA Zsolt (2023): A Kúria első, előzetes döntéshozatali indítvány alapján hozott büntető szakági jogegységi határozata a falfirka büntetőjogi minősítésével foglalkozik. *Magyar Jogász Egylet*, 2023. március 21. Online: <https://jogaszegylet.hu/jogelet/a-kuria-első-elozetes-donteshozatali-inditvany-alapjan-hozott-bunteto-szakagi-jogegységi-hatarozata-a-falfirka-buntetojogi-minositesevel-foglalkozik>
- TAHIN Szabolcs (2021): Az Alkotmánybíróság határozata a köztéri óriásplakát lefestését büntető kúriai határozatról. *Jogesetek Magyarázata*, 12(1), 47–52.
- TÖRÖK Bernát (2017): A közügyek vitájának körvonalai a véleményszabadság magyar doktrínájában. In KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején IV*. Budapest: Wolters Kluwer, 425–460.
- TÖRÖK Bernát (2018): *Szabadon szólni, demokráciában. A szólásszabadság magyar doktrínája az amerikai jogirodalom tükrében*. Budapest: HVG-Orac.
- TÖRÖK Bernát (2021): 1/2019. (II. 13.) AB határozat – szovjet hősi emlékmű. In GÁRDOS-OROSZ Fruzsina – ZAKARIÁS Kinga (szerk.): *Az alkotmánybírósági gyakorlat. Az Alkotmánybíróság 100 elvi jelentőségű határozata 1990–2020 II*. Budapest: HVG-Orac, 923–939.
- TUSHNET, Mark (2016–2017): The Coverage/Protection Distinction in the Law of Freedom of Speech – An Essay on Meta-Doctrine in Constitutional Law. *William & Mary Bill of Rights Journal*, 25(3), 1073–1120. Online: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2770774>
- VÁRADI Zsanett (2019): Tévétra tévedt indokolás, mégis szólásszabadság-párti alkotmánybírósági határozat a Kétfarkú Kutya Párt és a járdafestés ügyében. *Közjogi Szemle*, 12(2), 65–66.